

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вейландє Лілія Вольдемар-Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Сучасний освітній простір України, обтяжений викликами воєнного стану та змішаного навчання, вимагає від педагога не лише академічних знань, а й високого рівня емоційного інтелекту як фундаменту професійної стійкості. Здатність майбутнього вчителя до саморегуляції та емпатійної взаємодії стає ключовим інструментом профілактики вигорання та створення безпечного середовища для учнів у стані стресу. Упровадження педагогічної фасилітації в університетську підготовку дозволяє змістити акцент на цілісне особистісне зростання фахівця, готуючи його до конструктивного управління конфліктами та забезпечення ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Теоретичне підґрунтя дослідження емоційного інтелекту сформоване працями Дж. Мейера та П. Селовея, які визначили його як когнітивну здатність до ідентифікації та управління емоціями. Подальша популяризація концепції Д. Гулманом, який додав компоненти саморегуляції, соціальних навичок та емпатії, стала ключовою для розвитку сучасної освітньої парадигми. У сучасному українському науковому просторі (Н. Волкова, А. Степанова) фасилітація розглядається як інструмент гуманізації освіти [1]. Вона визначає особливий стиль взаємодії, де викладач виступає партнером, що стимулює самоактуалізацію та емоційну компетентність студента (О. Гусакова) [2]. Аналіз наукових праць (С. Омельченко, Г. Трухан, Т. Шульк) демонструє перехід до розуміння ЕІ як професійно значущої якості педагога, що потребує впровадження специфічних фасилітативних технологій [3; 4]. Інтеграція світових моделей із вітчизняними методиками дозволяє ефективно готувати майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзії та глобальних соціальних викликів.

У контексті сучасних освітніх трансформацій роль викладача вищої школи еволюціонує від транслятора знань до фасилітатора.

Педагогічна фасилітація спрямована на стимулювання саморозвитку студента через створення атмосфери довіри, де емоційний інтелект розвивається через практичний досвід взаємодії. Такий стиль спілкування стає для майбутнього вчителя еталонною моделлю, яку він згодом екстраполює на роботу з учнями для підтримки їхнього ментального здоров'я. Ефективність цього процесу визначається глибиною опрацювання структури майбутнього фахівця. Ключовим компонентом є самоусвідомлення – здатність ідентифікувати власні емоційні тригери та їхній вплив на аудиторію. Це формує фундамент для саморегуляції, що дозволяє педагогу зберігати стабільність у кризових ситуаціях та ефективно запобігати професійному вигоранню в умовах сучасних соціальних викликів.

Професійна емпатія є фундаментальною складовою, що дозволяє педагогу адекватно реагувати на потреби учнів у стресогенному середовищі. У поєднанні з навичками ненасильницької комунікації та управління конфліктами, вона забезпечує перехід від авторитарного стилю до створення інклюзивного, підтримувального простору. Таким чином, сформована засобами фасилітації структура емоційного інтелекту інтегрує когнітивні навички з емоційною чутливістю, готуючи вчителя до цілісної роботи в сучасній школі.

Організація фасилітативного впливу потребує зміни архітектури заняття, де пріоритетом стає якість середовища, а не обсяг інформації. Побудова простору на принципах психологічної безпеки є критичною для розкриття емоційного потенціалу студента. Атмосфера довіри дозволяє майбутнім педагогам експериментувати з власними реакціями та відкрито обговорювати складні професійні кейси. У такому середовищі студент опановує культуру емпатійної взаємодії, яку згодом транслює у власну діяльність для забезпечення психологічного комфорту учнів. Центральною постаттю цього процесу є викладач, чия професійна роль трансформується від «лектора-контролера» до «наставника-партнера». Як фасилітатор, він перестає бути єдиним джерелом істини, натомість стаючи супроводжуючим, який допомагає студентам самостійно конструювати знання та розвивати емоційну стійкість. Така діяльність вимагає від викладача високої автентичності та конгруентності – здатності бути щирим і відкритим до зворотного зв'язку. Це партнерство ґрунтується на спільній відповідальності за результати навчання, де викладач власним прикладом демонструє навички саморегуляції та активного слухання, формуючи еталонну модель професійної поведінки для майбутніх учителів.

Практична реалізація фасилітативного впливу в педагогічній освіті виявляється через відмову від жорсткого регламенту на користь

гнучкості та врахування емоційного стану групи. Викладач-фасилітатор фокусується на «тут і зараз», інтегруючи теоретичні знання з актуальними переживаннями майбутніх вчителів. Це створює дієву модель професійної поведінки: майбутній фахівець на власному досвіді переконується, що підтримка саморозвитку студента та його емоційна стійкість є набагато ефективнішими інструментами освіти, ніж проста трансляція знань в умовах авторитарного контролю.

Практична реалізація фасилітативного підходу у вищій школі потребує впровадження інноваційного інструментарію, що дозволяє перевести розвиток емоційного інтелекту з теоретичної площини у площину дієвих навичок. Провідне місце в цьому процесі посідають інтерактивні методи, зокрема тренінги емоційної грамотності, де майбутні вчителі відпрацьовують техніки «Я-висловлювання» та активного слухання. Ефективним є використання методу Case-study, де студентам пропонуються реальні педагогічні конфлікти з акцентом на емоційний стан учасників: замість пошуку суто методичного рішення, студенти аналізують почуття вчителя та учня, що сприяє глибшому розумінню динаміки освітнього процесу. Рольові ігри дозволяють майбутнім педагогам «прожити» складні ситуації в безпечних умовах, розвиваючи навички емоційної стійкості, що є фундаментом їхньої професійної витривалості.

Важливим компонентом є рефлексивні практики, які забезпечують перехід від зовнішньої фасилітації до самофасилітації студента. Ведення щоденників самоспостереження дозволяє майбутнім викладачам фіксувати власні емоційні тригери протягом дня, аналізуючи причини виникнення роздратування чи тривоги у професійному контексті. Техніка «шерингу» (sharing) на завершальних етапах практичних занять створює простір для відкритого обміну емоційним досвідом у групі, що зміцнює атмосферу довіри та допомагає студентам відчувати солідарність у подоланні стресогенних викликів сучасної освіти. Така групова взаємодія формує навички соціальної підтримки, які є необхідними для ефективної роботи в педагогічних колективах.

Інноваційним напрямом у підготовці педагогів є залучення арт-педагогічних технологій, які допомагають вербалізувати приховані переживання та знімати психоемоційну напругу. Використання елементів ізотерапії (наприклад, малювання «професійного Я-образу» або «карти емоційного стану») та робота з метафоричними асоціативними картками дозволяють студентам експресивно виразити свій внутрішній стан без страху критики. Ці методи є особливо цінними для розвитку емпатії та здатності до соціальної реабілітації учнів, оскільки майбутні вчителі отримують практичний інструментарій для

роботи з емоціями дітей, що перебувають у кризових ситуаціях. Таким чином, поєднання інтерактивних, рефлексивних та арт-технологій забезпечує цілісну підготовку майбутнього фахівця до викликів сучасного соціального простору.

Застосування фасилітативного впливу в освітньому процесі забезпечує якісне професійне становлення майбутнього вчителя через розвиток ключових показників емоційного інтелекту. Основними критеріями успішності такої підготовки є зростання рівня емпатії та стабільне зниження особистісної тривожності, що гарантує емоційну стійкість фахівця. Крім того, результатом є сформована готовність до конструктивного розв'язання педагогічних конфліктів на засадах саморегуляції та медіації замість авторитарних методів управління. Практична значущість розвиненого емоційного інтелекту найяскравіше виявляється під час проходження педагогічної практики. Студенти з високим рівнем ЕІ швидше адаптуються до умов конкретного закладу освіти, легше встановлюють продуктивний контакт із дитячим колективом та виявляють вищу здатність до створення атмосфери психологічної безпеки в класі. Підсумовуючи, можна стверджувати, що педагогічна фасилітація є ключовим механізмом гуманізації вищої освіти, оскільки вона зміщує фокус із суто інформаційної підготовки на цілісний розвиток особистості майбутнього викладача. Фасилітативний підхід забезпечує перехід до суб'єкту-суб'єктної взаємодії, де емоційний інтелект стає невід'ємною складовою професійної майстерності. Такий підхід готує педагога нового покоління – здатного до емпатії, саморегуляції та підтримки учнів у мінливому соціальному світі.

Література:

1. Волкова Н. П., Степанова А.А. Фасилітатор як важлива рольова позиція сучасного викладача вишу. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Київ, 2018. № 1 (15). С. 228–234. DOI: 10.32342/2522-4115-2018-0-15-228-234.

2. Гусакова О. О. Педагогічна фасилітація в контексті професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Київ, 2020. № 5 (336). С. 88–96. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6771> (дата звернення: 02.03.2026).

3. Омельченко С., Шулик Т. Педагогічна фасилітація в освітньому процесі сучасних закладів середньої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 1 (87). С. 4–12. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(87\)2018.140401](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(87)2018.140401).

4. Трухан Г.В. Фасилітативні вміння сучасного вчителя: суть, структура, місце в системі педагогічної фасилітації. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2019. Вип. 47. С. 148–158. DOI: 10.34142/23128046.2019.47.13.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-39>

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СТРИЖЕНЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гвозд'їй Світлана Петрівна

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізіології, здоров'я і безпеки людини
та природничої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Сучасна вища освіта перебуває в епіцентрі подвійного виклику: стрімкої цифрової глобалізації та фундаментальної зміни антропологічного профілю здобувачів. Покоління Z та Альфа, чие когнітивне становлення відбулося в умовах безперервного потоку даних, потребують не просто трансляції знань, а створення цілісного, адаптивного та емоційно насиченого освітнього досвіду.

У цих умовах традиційна модель викладача як «джерела інформації» остаточно втрачає актуальність. На зміну їй приходить парадигма коннективізму [1], де ключовою роллю викладача стає проектування мережових зв'язків та фасилітація суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Однак ефективне використання цифрових інструментів, гейміфікації та інших спроможностей мережі Інтернет неможливо без належного рівня емоційного інтелекту. Саме емоційний інтелект сьогодні стає «м'яким» стрижнем педагогічної майстерності. Він виступає не лише інструментом стабілізації освітнього процесу в турбулентному середовищі, а й етичним регулятором цифрової комунікації. Розвиток емоційного інтелекту (EI) дозволяє викладачу ЗВО трансформувати сухий алгоритм передачі знань у живу архітектуру спільного пошуку сенсів, що є критично важливим для формування soft skills майбутніх фахівців.